

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license • <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

BOŻENA MATYJAS¹*Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Polska*

ORCID 0000-0002-8266-7516

KATARZYNA SYMBER²*Language Land, Polska*

ORCID 0009-0007-0811-0086

Zgłoszono: 19.11.2024; recenzowano: 25.04.2025; zaakceptowano do druku: 6.05.2025

AUTORYTETY UZNAWANE PRZEZ WSPÓŁCZESNĄ MŁODZIEŻ

AUTHORITIES RECOGNIZED BY CONTEMPORARY YOUTH

Abstract: This article is both theoretical and empirical. Its goal is to examine the concept of authority figure by referencing relevant literature and outlining the main elements that define this notion. Additionally, it presents findings from original research conducted in a primary school located in the Świętokrzyskie Voivodeship. The empirical aspect focused on exploring the environment of the younger generation and the values prevalent within this group. The study also investigated the authorities that today's youth seek to identify with. It also analyzed the motives for recognizing role models, touching on psychological processes that are an essential element of understanding and perceiving the formation of authority. The figures of authority recognized by the respondents are key reference points in their lives. This leads to significant conclusions for parents, educators and the youth themselves.

Keywords: youth, authority figure, role model, values

1 **Bożena Matyjas** – prof. dr hab. Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Pedagog społeczny i specjalny; kierownik Zakładu Pedagogiki Społecznej w Instytucie Pedagogiki i Psychologii na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zainteresowania badawcze Autorki skupiają się wokół rodziny jako rudymenarnego środowiska wychowawczego oraz problematyki dziecka i dzieciństwa. Realizowane kierunki działalności naukowej mają charakter interdyscyplinarny, traktują dziecko i jego dzieciństwo podmiotowo i holistycznie/integralnie (orientacja humanistyczna w pedagogice). Adres e-mail: bozena.matyjas@ujk.edu.pl.

2 **Katarzyna Symber** – magister pedagogiki, absolwentka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. W domenie zainteresowań badaczki znajdują się zagadnienia dotyczące autorytetu, aksjomaty dominujące wśród współczesnego społeczeństwa oraz wpływ medialnego środowiska na tożsamość dzieci i młodzieży. Adres e-mail: katarzynazc@wp.pl.

Streszczenie: Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Jego celem jest przybliżenie zjawiska autorytetu poprzez odwołanie się do literatury przedmiotu i przedstawienie głównych cech charakteryzujących to pojęcie. Podstawą rozważań są wyniki badań własnych przeprowadzonych w jednej ze szkół podstawowych z województwa świętokrzyskiego. Podejmowane czynności empiryczne były zorientowane na rozpoznanie środowiska reprezentowanego przez młode pokolenie i dominujące w tej grupie wartości. Dokonana została infiltracja autorytetów, jakimi współcześnie młodzież pragnie się otaczać i je naśladować. Analizie poddano również motywy uznawania wzorców osobowych, poruszono kwestie związane z procesami psychologicznymi, które wpływają na poznanie i postrzeganie formułującego się autorytetu. Uznawane przez badanych wizerunki danych autorytetów stanowią główny punkt odniesienia wobec ich egzystencji. Z konstatacji tej wynikają ważne wnioski dla rodziców, pedagogów, samej młodzieży.

Słowa kluczowe: młodzież, autorytet, wzór osobowy, wartości

Wprowadzenie

Problematyka niniejszego artykułu dotyczy zjawiska autorytetu. Aby zrozumieć, jakie aspekty ono obejmuje, należy przywołać opracowania, które przybliżają jego charakterystykę. Zgodnie z definicją zamieszczoną w Słowniku Współczesnego Języka Polskiego, autorytetem jest „człowiek budzący zaufanie, będący ekspertem w jakiejś dziedzinie albo wyrocznią w sprawach moralnych, cieszący się poważaniem i mający wpływ na zachowanie i myślenie innych ludzi” (Słownik 1996, s. 32). Aby istota ludzka mogła być uznana za autorytet musi spełniać kilka warunków, przede wszystkim powinna odznaczać się pewną ugruntowaną i szeroką wiedzą z dowolnej dziedziny, co z kolei przekłada się na jej wiarygodność i sytuuje ją na pewnej znaczącej pozycji w hierarchii społecznej. Dodatkowo wartość posiadanej wiedzy podnosi wartość samego podmiotu. Taki stan rzeczy determinuje wiele zachowań, wyzwała w społeczeństwie chęć akceptowania wartości głoszonych przez autorytet. Taka postawa jak zaznaczono w Słowniku Współczesnego Języka Polskiego (tamże s. 32) implikuje zmiany nie tyle w sferze zachowania jednostek, ale także w sferze duchowej, emocjonalnej. Warto na marginesie dodać, że pod pojęciem „wiedzy” nie musi kryć się jedynie znajomość teoretycznych przesłanek związanych z określonym wycinkiem rzeczywistości społecznej. W obszarach tego zagadnienia będą znajdować się również empiryczne doznania jednostki, które sukcesywnie będą się nawarstwiać z racji poznawania i zgłębiania świata, jak również jakość aksjomatów gromadzących się podczas tychże procesów. Mądrość życiowa stanowi także wartościowy składnik w cechach autorytetu.

Podobnie pojmuje zagadnienie autorytetu Maria Żebrowska, która wskazuje, że jest to nic innego, jak „wynik jedno- lub dwustronnej interakcji między dwoma osobami, dwiema grupami lub osobą a grupą, w przebiegu której jedna ze stron nabywa tendencji do modelowania swojego myślenia lub ustosunkowania, lub zachowania zgodnie z wzorami myślenia, ustosunkowania, zachowania, reprezentowanymi

przez drugą stronę” (Żebrowska, Łuczyńska 1969, s. 381-397). Badaczki dostrzegają, że oddziaływania autorytetu na przestrzeń społeczną są nieuniknione i intencjonalnie lub nie będą modyfikować, reorganizować funkcjonowanie jednostek. Zdaje się, że relacje międzyludzkie choć przybierają różne formy, w zależności od hierarchii obowiązującej w danej strukturze społecznej, tak stanowią obszar, w obrębie którego następuje wiele zmian na skutek wzajemnych oddziaływań.

W literaturze przedmiotu autorytet jest ujmowany w różnych koncepcjach. Ciekawą klasyfikację proponuje Kazimierz Sośnicki, który zwraca uwagę na występowanie:

- autorytetu zewnętrznego – jest on uznawany przez jednostki jedynie z uwagi na warunki społeczne, w których znajduje się społeczeństwo i konieczność dostosowania się do treści promowanych przez osobę autorytetu; w tym przypadku aksjomaty, do których nawołuje podmiot powinny być bezwzględnie respektowane przez otoczenie;
- autorytetu wewnętrznego – stanowi przeciwieństwo tego pierwszego, bowiem uznanie danego autorytetu jest uwarunkowane przekonaniami jednostki, zgodnością wartości, zasad moralnych, które rekomenduje autorytet i są tym samym tymi, których podmiot potrzebuje;
- autorytetu idei – jest to rodzaj autorytetu, którego zasady, aksjomaty najmocniej przemawiają do jednostki, dzięki czemu uznaje ona jego wizerunek (Sośnicki 1958, s. 29).

Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia tematyki niniejszego artykułu to właśnie autorytet wewnętrzny będzie stanowić domyślny kierunek tematyczny, i to właśnie ten typ powinien być najbardziej pożądany w obszarze społecznym.

Choć ustalono, że autorytet może być uznawany przez jednostki na drodze dobrowolnych decyzji, jak również stanowić pewien przymus, z uwagi na przestrzeń do której należy, to warto rozważyć w niniejszych rozważaniach, jakimi przymiotami powinien się charakteryzować autorytet wewnętrzny.

Na uwagę zasługuje zestaw cech, które wytypował Andrzej de Tchorzewski wskazując na „mądrość, prawość, wolność i wiarygodność” (Tchorzewski 2018, s. 187-212). Autor uznał, że to właśnie te przymioty są prymarne, i to właśnie nimi powinien cechować się każdy podmiot, aby mógł zostać uznany za wzorzec osobowy. Z mądrością wiąże się nie tyle stan wiedzy z wybranej dziedziny, ale także postępowanie zgodne z zasadami akceptowalnymi społecznie oraz w zgodzie z własnym systemem wartości;

- prawość, to inaczej zachowanie etyki, postępowanie w harmonii z aksjomatami społecznymi, jak i własnymi, które rekomenduje podmiot;
- wolność, a więc świadome podejmowanie decyzji, na podstawie wewnętrznych potrzeb i zasad ukierunkowanych na poszukiwanie „częstki” siebie;
- wiarygodność, czyli podejmowanie czynów, które są zgodne, harmonijne z szerzonymi tezami przez wzór osobowy, jest to inaczej spójność wewnętrzna, dzięki której człowiek zyskuje szacunek otoczenia społecznego.

Podobne zdanie w tej kwestii miał Władysław Stróżyński, który ilość przymiotów ograniczył do dwóch prymarnych – prawdy i odpowiedzialności. Pierwsza cecha dotyczy podejmowania działań będących w zgodzie z wartościami jednostki, a także zaniechania szerzenia treści sprzecznych z wiedzą naukową; odpowiedzialność odnosi się do świadomego postępowania jednostki, która powinna dostrzegać konieczność wzmacniania głoszonych wartości poprzez czyny. Dodatkowo wzór osobowy powinien wystrzegać się zachowań dewiacyjnych, które promowałyby społeczny tryb życia i nawoływały do wprowadzania podobnych rutyn przez otoczenie (Stróżyński 1997, s. 33-34). To właśnie dzięki tym cechom autorytet może sukcesywnie budować swoją pozycję w społeczeństwie i zdobywać akceptację ze strony otoczenia. Wizerunek autorytetu umacniają działania, które są przez niego powielane, z kolei ich charakter determinuje to, w jaki sposób jednostki, którym imponuje będą się ukierunkowywać.

Mechanizmy kształtowania się autorytetu

Dominacja poszczególnych wzorów osobowych może mieć wiele źródeł, dlatego też warto w tym miejscu rozważyć, jakie są mechanizmy kształtowania się autorytetów. Okoliczności te można sprowadzić do wspomnianych wcześniej przesłanek wewnętrznych i zewnętrznych (omawianych przy okazji klasyfikacji wzorców). Ciekawe i dość trafne spostrzeżenie możemy znaleźć u Friedricha Krona, który zwraca uwagę, że „autorytet jest odbiciem norm i wartości uznawanych przez społeczeństwo” (Kron 1996, s. 211). Ta konstatacja otwiera wiele możliwych kierunków pojmowania jej sensu, ale w szczególności warto przyjrzeć się zagadnieniu sięgającemu „początków” rozwoju człowieka, a więc czasów wychowania. Odniesienie się do okresu wychowania jest istotne, bowiem w jego trakcie jednostka rozwijając się nabywa wiele umiejętności, cech, aksjomatów. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że część tych zachowań będzie kształtować się w sposób świadomy, a część nieświadomie zapisywać się w świadomości podmiotu.

Jedną z metod jest metoda modelowania, którą określa się jako „metodę działania własnym przykładem lub metodą dawania dobrego przykładu, czy też metodą przykładu” (Łobocki 2003, s. 183). Oddziaływanie to można pojmować jako pewien proces, w trakcie którego otoczenie podejmuje czynności zgodne z pozytywnymi doświadczeniami opartymi na zasadach społecznie pożądanym, a ich efektem ma być wykształtowanie się tych zdrowych nawyków w obiekcie oddziaływań. Prezentacja oraz równoczesne przestrzeganie elementów, które są ważne dla środowiska stanowi pewien mechanizm zgodności co do słuszności przyjęcia aksjomatów przez jednostkę. Im większe zaangażowanie w ten proces, tym lepsze mogą być efekty. Na marginesie warto jednak dodać, że mechanizm ten może osiągnąć podobne rezultaty również w przypadku stosowania go do promowania negatywnych i krzywdzących treści.

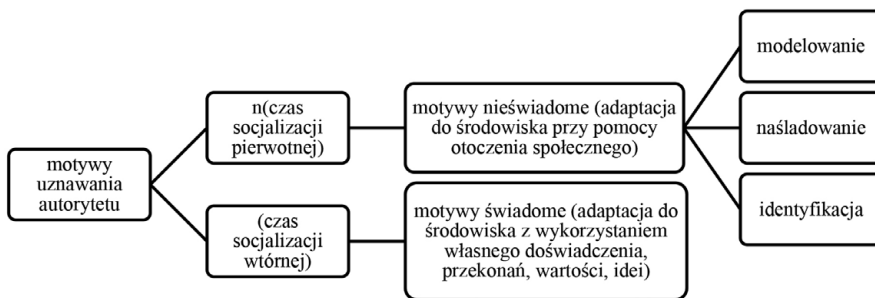
Innym podobnym znaczeniowo terminem jest zjawisko naśladownictwa, które z kolei polega na tym, że otoczenie reprezentuje określone postawy, zachowania i aksjomaty, natomiast jednostka je powiela, przyjmuje jako „swoje”, nie poprzedza ich analizą (Tamże, s. 184). Oznaczać to może, że w sferze jej działań wykształca się mechanizm kopiowania, odtwarzania obserwowalnych wzorców i wdrażanie ich do życia codziennego, z uwagi na źródło ich pochodzenia, czyli osobowość modelu. Naśladownictwo niesie ze sobą ryzyko przejmowania pewnych schematów, wzorców, które nie są właściwe dla jednostki lub implikują niekorzystne zmiany w jej zachowaniu. Brak refleksyjności dla oddziaływań, w których centrum znajduje się podmiot, może stanowić także zatrącenie zdolności do racjonalnego i świadomego osądu, oceny różnych zjawisk, co na dalszym etapie wiąże się z obniżoną umiejętnością podejmowania decyzji.

W literaturze przedmiotu pojawia się również termin identyfikacja, który oznacza „przyjmowanie przez dziecko postaw, poglądów i ideałów oraz zachowań tego z rodziców, z którym ono się utożsamia” (Sołowiej 1986, s. 143). Pojęcie to uwypukla konieczność wytworzenia silnej i głębokiej więzi między członkami środowiska rodzinnego, aby mogły zająć pewne działania ukierunkowane na przyjęcie przez jednostkę określonych sposobów postępowania, cech czy wzorców. Identyfikacja to utożsamianie się z wybranymi elementami należącymi do środowiska społecznego, a jej bezpośrednim działaniem jest wdrażanie ich do swojej codzienności.

Prześledzenie wspomnianych mechanizmów miało na celu zwrócenie uwagi na istnienie wielu procesów, których charakter ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie jednostek w sferze społecznej. Każde oddziaływanie implikuje określone zmiany w rozwoju, bowiem kształtuje podmiot i modyfikuje go na poszczególnych etapach życia. Wymienione mechanizmy dotyczyły pierwszej kategorii, czyli nieświadomego uznawania autorytetu, bowiem mają one miejsce już w pierwszych miesiącach życia człowieka, gdzie jednostka nie zdaje sobie jeszcze sprawy z tego, że nabywane przez nią zachowania, cechy i wzorce wynikają z naturalnej skłonności do przejmowania nawyków obserwowalnych u osób bliskich.

W obszarze świadomego uznawania autorytetu postanowiono umiejscowić wszelkie działania, które mają miejsce u dorosłej osoby. Autorytet, który wybiera, jest więc zgodny z przyjętym przez nią światopoglądem, przekonaniami, zasadami moralnymi. Wzorcem do naśladowania będzie ktoś, kto odpowiada potrzebom podmiotu, „nadaje” harmonii i ukierunkowuje na pożądany cel. Co więcej, osoba autorytetu będzie nośnikiem cech, które jednostka uznaje i są dla niej znamienne.

Dla zobrazowania przedstawionej koncepcji postanowiono nadać jej ramy graficzne. Zestawienie to obrazuje rysunek 1.

Rys. 1

Źródło: Opracowanie własne

Metodologia badań własnych

Przedmiotem badań w niniejszym artykule uczyniono autorytety, a dokładniej wizerunki, które współcześnie dominują w życiu młodszego pokolenia. Autorska procedura badawcza miała określić, czy społeczeństwo jest zorientowane na uznawanie wzorców osobowych, ale również ustalić jakimi wartościami są one naznaczone. Wizerunki te pozwolą również dookreślić, w jaki sposób ukierunkowuje się wobec nich badana młodzież.

Z przedmiotem badań wiąże się także głęboko osadzony cel procedury badawczej. W literaturze metodologicznej najczęściej cel jest dzielony na dwie następujące kategorie; cel teoretyczno-poznawczy i praktyczno-wdrożeniowy. Pierwszy typ stanowi wszelkie czynności zorientowane na analizę badanego zjawiska, jego istoty, funkcji, znaczenia społecznego. Drugi natomiast jest ukierunkowany na „przeniesienie” wiedzy teoretycznej na działania społeczne, to znaczy, otrzymane wyniki badań powinny być wykorzystane w sposób rzetelny i kompletny wobec rzeczywistości społecznej (Skorny 1984, s. 65). W niniejszym artykule cel teoretyczno-poznawczy badań sprowadzał się do ustalenia, czym właściwie są autorytety, jakie pełnią funkcje, dlaczego i czy w ogóle są znaczące dla społeczeństwa oraz w jaki sposób kształtują się pierwsze wzory osobowe. Celem praktyczno-wdrożeniowym było utworzenie wskazówek „samouświadamiających” dla młodych ludzi, dzięki którym będą mogli ukierunkować się na pozytywne wartości, zorientowane na pomyślny rozwój. Dodatkowo ważnym elementem jest także uzmysłowienie jednostkom, z jakimi konsekwencjami wiążą się negatywne wzorce.

Za problem główny niniejszego opracowania wybrano pytanie: jakie autorytety uznaje współczesna młodzież?

Problemy szczegółowe sprowadzono do następujących pytań:

1. Czym dla respondentów jest autorytet?
2. Kim są/były wizerunki autorytetów respondentów?
3. Które atrybuty podwyższają wartość autorytetów według respondentów?

4. Które atrybuty osłabiają wartość autorytetów według respondentów?

5. Jakie znaczenie ma autorytet dla respondentów?

Z uwagi na specyfikę podejmowanej tematyki badań wybrana została metoda sondażu diagnostycznego. Metoda ta jest ściśle powiązana z techniką, którą w niniejszych badaniach była ankieta. Z kolei narzędzie, jakie zastosowano w procedurze badawczej to kwestionariusz ankiety.

Badania własne zostały przeprowadzone na terenie miasta Pińczów, w powiecie pińczowskim województwa świętokrzyskiego. Wybrano do tych celów placówkę Zespołu Szkół nr 1. Zastosowany został dobór celowy badanych, których wybór został poprzedzony udzieloną zgodą pełnoprawnych opiekunów podopiecznych, jak również wychowawców, nauczycieli i dyrektora szkoły. Realizacja badania miała miejsce w październiku 2023 r., a w wypełnieniu kwestionariuszy wzięło udział 113 uczniów klas VI-VIII. Liczba respondentów przyporządkowanych do poszczególnych klas jawi się następująco: klasa VI – 51 osób (45%), klasa VII – 60 osób (53%), klasa VIII – 2 osoby (2%). Biorąc pod uwagę płeć, w badaniu wzięło udział 55 kobiet (49%) i 58 mężczyzn (51%).

Z charakterystyki badanych wynika, że największa liczba respondentów wychowuje się w rodzinie pełnej – jest to 99 osób (87%). Pozostali pochodzą z rodziny zrekonstruowanej – 10 osób (9%) i rodziny niepełnej lub z rodziny, w której dominuje forma konkubinatu – 4 osoby (4%). Relacje respondentów z ich rodzinami są określane przez większość jako bardzo dobre – tak twierdzi 69 osób (61%). Mniej, ponieważ 33 osoby (29%) deklaruje, że stosunki między nimi a rodzicami są dobre. Pozostałe 10% oceniło te relacje jako obojętne. Relacje respondentów z ich rodzeństwem są przez badanych podobnie oceniane. 46 osób (40%) wskazuje, że utrzymują bardzo dobry kontakt, z kolei 44 osoby (38%) określa te relacje jako „dobre”. Przegląd grupy badawczej ukazuje, że respondenci w zdecydowanej większości wychowują się w rodzinach pełnych, w których mogą swobodnie się rozwijać i funkcjonować.

Analiza wyników badań

Zdecydowana większość badanych przyznała, że utożsamiają autorytet ze wzorem do naśladowania (81%), jak również zadeklarowała, że jest to osoba godna zaufania (42%) oraz godna szacunku (32%)³. Dla części respondentów (18%) autorytetem jest idol, który wywiera wpływ na otoczenie (15%).

Postanowiono zapytać badanych o to, czy można posiadać więcej niż jeden wzór do naśladowania, na co w przeważającej większości 72% respondentów oznajmiło, że jest to możliwe. Pozostałe 21% było innego zdania. Okazuje się, że respondenci

3 Przytaczane wyniki badań nie będą się sumować do 100%, ponieważ analizowane pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru. Uwaga ta będzie dotyczyć także innych (lecz nie wszystkich), poniżej omawianych pytań.

zgodnie stwierdzili, że możliwe jest uznawanie więcej niż jednego wzorca. Taki stan rzeczy ukazuje, że współcześnie adolescenti są zorientowani na podziwianie różnych autorytetów jednocześnie, co może oznaczać, że nie zamykają się na określone i znane już im aksjomaty, ale są otwarci na poznawanie innych obiektów rzeczywistości społecznej. Na pytanie dotyczące podziwiania jednego wzoru osobowego przez całe życie, 61% respondentów zadeklarowało „tak, jest to możliwe”, a sprzeciw wobec tego stanowiska wyraziło 29%. Odpowiedzi te mogą sugerować, że adolescenti pragną posiadać obiekt naśladowania, którego wartości i zasady moralne pozwolą, w jakiś sposób, im się ukierunkować. Może to wynikać z faktu, że wiek dojrzewania jest specyficznym etapem, w którym młodzi ludzie nie do końca potrafią określić swoje potrzeby oraz ocenić, czy aby na pewno są pewni podejmowanych przez nich decyzji. Jest to czas, w którym człowiek próbuje odkryć sens istnienia i racjonalizować sobie występowanie określonych zjawisk w społeczeństwie.

Na pytanie w jakim miejscu można odszukać swój prawdziwy autorytet, respondenci w zdecydowanej większości zadeklarowali, że „w każdym miejscu” 65%, „w rodzinie” 40% lub „w świecie wirtualnym” 25%. Odpowiedzi badanych dotyczące tego pytania korespondują z poprzednio wytypowanymi odpowiedziami, co ponownie ukazuje, że współczesna młodzież jest otwarta na świat i stawia na autonomię. Zdawać by się mogło, że adolescenti nie ograniczają się jedynie do obcowania z rzeczami im znanymi, ale chętnie podejmują się przekraczania granic i przerywania schematów myślowych. Na podstawie wskazanych odpowiedzi przez badanych ustalono, że wizerunek autorytetu jest różnorodnie postrzegany, a uczniowie upatrują w nim zarówno osobowości, które mogą należeć do środowiska rodzinnego (środowiska pierwotnego), jak również do środowiska medialnego (środowiska wtórnego). Stanowiska respondentów pozwoliły pozyskać odpowiedź na pierwszy z przyjętych problemów badawczych.

W dalszej części rozważań postanowiono uzyskać informacje jeżeli chodzi o autorytety, jakie są najczęściej wybierane przez adolescentów. Respondenci zapytani o uznawane wzory w przeszłości przyznali, że podziwiali już wcześniej jakiś autorytet – tak twierdzi 52%, pozostali (32%) z kolei nie mogli odpowiedzieć na to pytanie. Na pytanie: kogo określają za swój wzór do naśladowania; wskazali, że byli to rodzice (47%) lub osoby należące do środowiska medialnego (28%). Pozytywnym aspektem tego zagadnienia jest fakt, że uczniowie (ponad połowa) są w dobrych relacjach ze środowiskiem rodzinnym i cenią sobie wartości, jakie w jego przestrzeni występują. Potwierdza się w tym miejscu także deklaracja respondentów co do pytania o stosunki między nimi a ich rodzicami, o których była mowa na początku analizy wyników badań. Wyniki dotyczące tego pytania są zbliżone do odpowiedzi udzielonych na pytania o ich obecne autorytety. Najliczniej respondencji (57%) wskazywali na swój wzór do naśladowania „rodziców” oraz „osoby ze świata rozrywki” (25%). Taki stan rzeczy może oznaczać, że w dalszym ciągu więzi między uczniami a ich rodziną są bardzo silne i relacje te nie uległy pogorszeniu się

na przestrzeni lat. Postanowiono zestawić odpowiedzi udzielone przez respondentów dotyczące figur uznawanych autorytetów a relacji między rodzicami. Dzięki temu zabiegowi dostrzeżono zależność, która ukazuje, że uczniowie wskazujący rodziców za swój autorytet są z nimi w bardzo dobrych relacjach, z kolei badani, którzy wskazywali jednostki pochodzące ze świata medialnego mają te relacje pogorszone lub nie istnieją one w ogóle.

Powody, dla których respondenci uznają wybrane przez siebie autorytety, wyjaśniają wskazując następujące odpowiedzi:

- „wiele się nauczyłem/am dzięki niemu” (77%)
- „to osoba, której dużo zawdzięczam” (45%)
- „ufam tej osobie” (44%)
- „zawsze mi pomaga, kiedy tylko mam problem” (42%),

Zgodnie z przedstawionymi twierdzeniami można stwierdzić, że wzór do naśladowania stanowi dla respondentów układ odniesienia wobec ich własnego życia. Podziwianie go pozwala jednostkom przewartościować swoje dotychczasowe aksjomaty, zmienić sposób myślenia, dokonać modyfikacji w percepcji otoczenia społecznego. Wydzźwięk tych odpowiedzi ukazuje, że autorytety odgrywają bardzo istotną rolę dla badanych, a ich funkcjonowanie wpływa pozytywnie na ich egzystencję. Interpretacja typowanych odpowiedzi pozwoliła odpowiedzieć na kolejny problem szczegółowy niniejszej analizy.

Badani zapytani o cechy charakteru, które determinują chęć uznawania konkretnej jednostki za autorytet, wytypowali inteligencję (76%), uczciwość (75%), pewność siebie (57%). W pytaniu o zachowanie wzorów, respondenci przyznali, że największą wartość stanowi dla nich „pomaganie innym” (92%), „posiadanie pasji” (75%), czy „nakłanianie do pozytywnych zachowań” (59%). Postanowiono także dopytać, na jakie aspekty badani dodatkowo zwracają uwagę i były to: popularność wzorca w przestrzeni społecznej (88%), posiadanie dużej ilości pieniędzy (85%) oraz atrakcyjność fizyczna (81%). Ostatni aspekt związany z atrybutami zdaje się dotyczyć raczej nie aktualnie uznawanych autorytetów, a wzorców osobowych ogólnie, czyli tych, które chętnie obserwują respondenci na portalach społecznościowych. Choć większość badanych przyznała, że na ten moment za autorytet uznaje swoich rodziców, to z całą pewnością imponują im osobowości, które prezentują się w mediach społecznościowych. Jednostki te są tam kreowane, idealizowane i być może dlatego zyskują tak dużą popularność wśród młodszego pokolenia, które zdaje się zawierzać prezentowanym zachowaniom swoich idoli. Z całą pewnością obiekty medialne wydają się być urzeczywistnieniem wartości, atrybutów, którymi sami respondenci chcieliby się charakteryzować.

Postanowiono także poznać stanowisko respondentów dotyczące aspektów, które osłabiają wzorzec osobowy i odsuwają ich od uznawania jednostki za autorytet. W zdecydowanej większości twierdzą, że w przypadku cech charakteru jest to samolubność (88%), lenistwo (84%), wulgarność (75%). Równie mocno odsuwają ich także zachowania aspołeczne, jak oszukiwanie innych ludzi (88%), promowanie

negatywnych zachowań (80%), łamanie prawa lub norm społecznych (57%). W przypadku atrybutów, które obniżają wartość autorytetu wskazują następujące aspekty: brak pieniędzy (77%), brak rozpoznawalności w otoczeniu społecznym (73%), unikanie aktywności na kontach społecznościowych (67%). Podobnie w tym miejscu potwierdza się przyjęta interpretacja przedstawiona powyżej. Choć respondenci podziwiają swoich rodziców i uznają ich za swoje autorytety, tak cenią sobie równie mocno osobowości medialne, które imponują im swoim wykreowanym wizerunkiem w przestrzeni medialnej.

Dodatkowo zdecydowano się ustalić, jaki stosunek mają badani wobec autorytetów w wymiarze ogólnym, to znaczy, w oderwaniu od identyfikowania go z konkretną osobą. Zapytani o to, jak oceniają posiadanie autorytetu, 41% badanych wyznało, że jest to „średnio ważne”, dla 23% jest to bardzo ważne, a 19% nie ma zdania. Można więc zauważyć, że respondenci choć posiadają autorytety, to nie dostrzegają konieczności ich uznawania.

Kierując pytanie dotyczące bezpośrednio autorytetów, próbowano od respondentów uzyskać informacje odnośnie tego, co zawdzięczają swoim wzorcom osobowym. Zgodnie z odpowiedziami, 73% uczniów przyznało, że uwierzyli oni w swoje możliwości, 66% stwierdziło, że wzrosła im motywacja do działania, 43% stało się bardziej wytrwałe w dążeniu do osiągnięcia założonego celu. Odpowiedzi te przybierają pozytywne zabarwienie, co oznacza, że autorytety badanych spełniają swoje podstawowe funkcje, o których napisano powyżej.

Zdecydowano się również zadać pytanie, czy autorytet kiedyś zawiódł badanych. Wobec tego aspektu odpowiadali oni następująco – „nie pamiętam takiej sytuacji” (42%), „nie, nigdy” (39%). Wyniki są zróżnicowane, co pokazuje, że respondenci mają różne doświadczenia ze swoimi wzorcami i mają one charakter zarówno pozytywny, jak i negatywny.

Zamknięciem postępowania empirycznego było pozyskanie informacji, jak oceniają oni pojęcie autorytetu. Zgodnie z przyjętymi stanowiskami, zdecydowana większość – 64% twierdzi, że „posiadanie autorytetu zmienia życie”, 59% wskazuje, że „nie każdy musi mieć autorytet”, 39% twierdzi, że „autorytet jest potrzebny każdemu człowiekowi”. Respondenci dość pozytywnie wypowiadają się na temat funkcjonowania autorytetu w przestrzeni społecznej. Badana grupa należy do młodej grupy wiekowej, nie mniej jednak ich odpowiedzi wskazują na bardzo dojrzały charakter.

Podsumowanie i wnioski

Dokonane rozważania empiryczne pozwoliły naświetlić, jakie wizerunki autorytetów najbardziej ceni sobie środowisko adolescentów oraz jakie wartości ono uznaje. Jak wynika z badań, w życiu respondentów niezwykle dużą rolę odgrywają ich rodzice, ale także osobowości powiązane z przestrzenią wirtualną (celebryci, idole, influencerzy). Rozrzut między sylwetkami wzorców osobowych ukazuje, że pomimo

rozwoju technologii cyfrowych i dominacji tych narzędzi w przestrzeni społecznej, w dalszym ciągu tradycja, wartości są przez współczesną młodzież pielęgnowane. Niemniej jednak, z przeglądu typowanych odpowiedzi można zaobserwować, że sukcesywnie zaciera się granica między zjawiskiem autorytetu a osobowościami pochodzącymi z warstwy medialnej, czego powodem są wszelkiego rodzaju oddziaływania cywilizacyjne i kulturowe. Z całą pewnością warto zwrócić uwagę także na fakt, iż podziwiane osobowości stanowią odzwierciedlenie tego, jaka jest sama jednostka, jakie wartości ceni, w jakim kierunku podąża. Analizując tę zależność w perspektywie całościowej można pokusić się o stwierdzenie, że to właśnie społeczeństwo samo „kreuje” sylwetkę współczesnych autorytetów. Wzór osobowy jest urzeczywistnieniem wszelkich elementów składowych rzeczywistości społecznej, bowiem jego obraz zmienia się czy też dostosowuje do aktualnej narracji. Obecny ustrój, zwyczaje, przekonania, kultura, normy, wartości, tradycja – wszystkie te właściwości determinują to, jaki portret autorytetu zostanie ukształtowany. Wzór osobowy jest przede wszystkim jednostką, która wzmacnia społeczeństwo, nadaje znaczenie, wartościuje rzeczywistość i jej elementy. Dodatkowo zapewnia poczucie bezpieczeństwa, ukierunkowuje, wyzwala i motywuje do działania. Z punktu widzenia poprawnie funkcjonującego społeczeństwa autorytet jest niezwykle ważny i potrzebny. Niemniej jednak jego wartość bezsprzecznie powinna być powiązana z treścią szerzonych idei i wiedzy, które powinny stanowić odzwierciedlenie rzeczywistości i nie godzić w przyjęty porządek społeczny oraz wpisane w niego normy i zasady moralne. Autorytet ma manifestować pozytywne aspekty i zachowania, które będą przez społeczeństwo powielane i sukcesywnie wdrażane.

Bibliografia

- Dutkiewicz W., *Podstawy metodologii badań do pracy magisterskiej i licencjackiej z pedagogiki*, Wydawnictwo Stachurski, Kielce 2000
- Kron F., *Autorytet i wychowanie*, „Edukacja i Dialog”, 7, 1996
- Łobocki M., *Autorytet w wychowaniu*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, Nr 9, 1994
- Łobocki M., *Teoria wychowania w zarysie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003
- Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001
- Maszkę A., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008
- Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1970
- Skorny Z., *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki. Przewodnik metodologiczny dla studiujących nauczycieli*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.
- Słownik Współczesnego Języka Polskiego, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996.
- Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Olsztyn 1999
- Sołowiej J., *Identyfikacja dziecka z rodzicami*, [w:] M. Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1986

- Sośnicki K., *Autorytet a wychowanie*, „Nowa Szkoła”, Nr 10, 1958
- Stróżyński W., *Mała fenomenologia autorytetu*, „Ethos” 1/37, 1997
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2005
- Tchorzewski A., *Autorytet i jego struktura aksjologiczna*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, 25 marzec 2018, T. 20, Nr 5
- Tuziak B., *Autorytet jako zjawisko społeczne. Wymiar lokalny*, „Studia Socjologiczne”, 2 (197), 2010
- Żebrowska M., Łuczyńska B., *Problem autorytetu rodziców w świetle badań nad nieletnimi z zakładów wychowawczych i poprawczych*, „Psychologia Wychowawcza”, Nr 4, 1969